

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธศาสตร์ Efficiency Economics on the Buddhist Concept

พระครูวินัยธรสัจญชัย ญาณวีโร (ทิพย์โอสถ)

Phrakhu Vinaidhorn Sanchai Nānaviro (Thiposot)

พระครูปริยัติกิตติวิมล (บุญชู กิตติสาร)

Phrakru Pariyat Kittivimola

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตลำานนา

Mahamakut Buddhist University La nan Campus

มนตรี วิชัยวงศ์

Montree Wichaiwong

นักวิชาการอิสระทางด้านการจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์

Independent academicians in educational
management according to Buddhist principles

E-mail: sunchait65@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 ตุลาคม 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 ตุลาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้สรุปได้ สองประเด็น คือ 1) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความพอประมาณโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผล การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น ตลอดจนคำนึงถึงผลอย่างรอบคอบ ภูมิคุ้มกัน การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยมีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

2) หลักธรรมอันเป็นวิธีการแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธศาสตร์ หลักธรรมสัปปุริสธรรมหลักธรรมของสัตบุรุษ และมีความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตกผลึกกลายเป็นองค์ความรู้ นำไปสู่การปฏิบัติ คือ 1) ความพอประมาณ (มัตตัญญูตา) เป็นผู้รู้จักประมาณ อตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักตน 2) ความมีเหตุผล (ธัมมัญญูตา) เป็นผู้รู้จักเหตุ อตถัญญูตา เป็นผู้รู้จักผล -3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (กาลัญญูตา) เป็นผู้รู้จักกาล ปริสัญญูตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ชุมชน ปคคัลัญญูตา หรือ ปุคคัลปโรปริญญูตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ เพื่อแสวงหาทางออกจากวิกฤตเศรษฐกิจให้กับสังคมไทยดังนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ "การพึ่งตนเองได้" เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้คนในชุมชนพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพอเพียง ไปจนถึงขั้นการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน แปรงทรัพย์สินให้เป็นทุน สร้างอาชีพและเสริมทักษะทางวิชาการที่หลากหลาย พัฒนาจุดแข็ง

เสริมจุดอ่อนให้แข็งและเกิดการพัฒนา ให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ด้วยการยึดหลักแห่งความถูกต้องดีงาม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ; ปรัชญา, เศรษฐกิจพอเพียง, พุทธศาสตร์

Abstract

This article can summarize two points: 1) Philosophy of sufficiency economy, moderation without hurting oneself and others. Production and consumption at a moderate level, rational decisions about the level of sufficiency. As well as taking careful consideration of the effects, immunity, preparation for the impact and various changes To happen There are two conditions. Knowledge conditions include knowledge about various academics. Related all around The prudence to put that knowledge into account For planning and careful implementation Moral conditions That must be strengthened includes awareness of morality, honesty and patience, perseverance and use of intelligence in life. 2) Dhamma which is a method of sufficiency economy philosophy according to Buddhist philosophy Principles of the superstar. The principles of the faithful. And is connected with the philosophy of sufficiency economy, crystallized into knowledge Leading into action is 1) modesty (Mattayuta) is an approximate person who knows himself; 2) rationality (Dhammajuta) is a person who knows existential causes. Yauta is a well-known person of the -3), a good self-immunity (Kalanyuta) is a person who knows a period, is known as a company, a community, a community Big eyes Become a person Sufficiency economy Self-sufficient economy To seek a solution from the economic crisis for Thai society, therefore the philosophy of sufficiency economy is "Self-Reliance" Sufficiency economy, which emphasizes community people to develop their ability to produce and consume sufficiently. To the processing of household industry Brush assets to capital Create careers and strengthen a wide variety of academic skills, develop strengths, strengthen weaknesses, and develop. To enable the community to survive by adhering to the principles of righteousness Hospitable And help each other

Keyword; Philosophy, Efficiency Economics, Buddhist Concept,

บทนำ

การศึกษาข้อมูลสภาพการณ์มติเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องมี การศึกษาตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) และกรอบแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2551-2565) ซึ่งมุ่งให้มหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญต่อการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยจากการศึกษาสภาพโครงสร้างเศรษฐกิจพบว่า แนวโน้มเศรษฐกิจโลก มีตลาดเกิดใหม่ที่มี บทบาทสูงขึ้น ตลาดการเงินโลกเข้าสู่สถานการณ์ไร้พรมแดน เป็นผลจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมทาง การเงินที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการพัฒนาเครื่องมือทางการเงินใหม่ ๆ

รวมทั้งมีการรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจที่หลากหลายส่งผลต่อการเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้น ซึ่งจะเป็นโอกาสที่สำคัญของการพัฒนา ประเทศไทย เนื่องจากเศรษฐกิจไทยในช่วงปี 2524-2558 มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.1 สูงเป็นอันดับที่ 22 ของโลก ส่งผลให้รายได้ต่อหัวของประชาชนเพิ่มขึ้น สามารถยกระดับฐานะการพัฒนาประเทศเป็นประเทศรายได้ ปานกลางตอนบนในปี 2553 โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและ บริการมากขึ้น ภาคการผลิตมีการสั่งสมองค์ความรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยยังคงมีความหลากหลายของฐานการผลิตที่มีความแข็งแกร่งในระดับโลก อันดับความสามารถในการ แข่งขันโดยรวมมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น เศรษฐกิจไทยกลับเข้าสู่เสถียรภาพและอยู่ในเกณฑ์ที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาในระดับใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราการขยายตัวที่ต่ำกว่าศักยภาพของระบบเศรษฐกิจ การส่งออกของไทยปรับตัว ลดลงทั้งในด้านการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม มีสาเหตุจากจุดอ่อนที่สำคัญ ๆ ทั้งทางด้านปัญหาเชิงโครงสร้าง เงื่อนไขในระบบเศรษฐกิจโลก และปัจจัยทางด้านการดำเนินนโยบายและการบริหารจัดการเศรษฐกิจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่ การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน นอกจากนี้การเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลกยังส่งผลต่อเศรษฐกิจและรูปแบบการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในประเทศที่พัฒนาเป็นกลุ่มสำคัญที่ทำให้การบริโภคสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น แต่อาจก่อให้เกิดกาแย่งชิงประชากรในวัยแรงงาน โดยเฉพาะคนที่มีศักยภาพสูง เช่นเดียวกันมีการเลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและเกิดวัฒนธรรมร่วมสมัยแต่อาจให้เกิดวิกฤตทางวัฒนธรรมเนื่องจากการขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี โครงสร้างสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 โดยปี 2557 ประชากรวัยแรงงานจะมีจำนวนสูงสุดและเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่องคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหา คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และมีแนวโน้มเป็นโรคติดต่อน่ากลัวขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุการเสียชีวิต รวมทั้งปัญหาด้านสุขภาพในวัยผู้สูงอายุจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ นอกจากนี้คนไทยบางส่วนยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และการมีจิตสาธารณะ

การวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของคน ทำให้เกิดสาขาวิชาการและการบริการใหม่ ๆ ที่ผสมผสานการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่หลากหลายสาขาวิชา มนุษย์จะสามารถเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ได้อย่างขีดจำกัด การปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า จึงเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจจัยพื้นฐาน ทูทางเศรษฐกิจให้สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตและฐานรายได้เดิม สามารถยกระดับมูลค่าเพิ่มทางการตลาดด้วยการใช้เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ร่วมทั้งสร้างสังคมผู้ประกอบการให้มีทักษะการทำธุรกิจที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ตลอดจนพัฒนาพื้นที่ชายขอบที่มีศักยภาพและสร้างพื้นที่ทางเศรษฐกิจใหม่ เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงในอนาคต ส่งผลกระทบ

ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน ทั้งด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทาง การใช้ข้อมูล ข่าวสารเพื่อการบริหารและการจัดการทำงาน เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน ดังนั้น เยาวชนรุ่นใหม่ จึงควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้รู้เท่าทัน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป ซึ่งเป็นบทบาทของการศึกษาที่ต้อง พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะและความในเรื่องดังกล่าวมา

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก ทั้งที่เป็นปัจจัยภายนอกจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ 2558 (Millennium Development Goals : MDGs 2015) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และปัจจัยภายในประเทศ จากนโยบาย การปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และวิฤตสังคมสูงวัย ล้วนมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

วิสัยทัศน์ประเทศคือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศ ที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมาย การพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของ ประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย 2) ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ 4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของ ทรัพยากรธรรมชาติ 6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้น การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580), 2562 : 2)

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการพัฒนาคุณภาพของคนด้วยระบบ การศึกษาที่ส่งเสริมให้คนมีความรู้คู่คุณธรรม การพัฒนาชุมชนด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาสังคมให้มีความมั่นคงทางด้านอาหารและนำมาซึ่งความปริมาณมวลรวมของความสุข เพื่อผลิตคนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับพัฒนาตน พัฒนาคคน และพัฒนางาน ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพทางสังคม เพื่อเป็นผลผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติต่อไป

เนื้อเรื่อง

1. เพื่อศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการเพื่อพัฒนาให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน หลักการที่สำคัญคือ คนอย่างมีค่ากล่าวที่ว่า จะพัฒนาอะไรก็ตามต้องพัฒนาคนก่อน คนหรือมนุษย์เป็นเหมือนดาบสองคม จะทำลายหรือพัฒนาก็ได้ ถ้าพัฒนาคนให้มีคุณธรรมก็ไปในทางที่ดีเจริญ ถ้าพัฒนาแบบไม่มีคุณธรรม ประกอบก็จะกลายเป็นบรลัษย์ สอดคล้องกับสุชีพ (บุญญาภภาพ, 2524 : 575) ได้สรุปแนวความคิดการพัฒนาไว้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมแก่บุตรแห่งโกฬิยภษัตริย์ชื่อ ทัชชาณู เรื่องธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ปัจจุบัน 4 ประการ คือ ต้องถึงพร้อมด้วยความหมั่น การรักษาศรัทธาที่หามาได้ คบคนดีเป็นมิตร เลี้ยงชีวิตโดยสม่ำเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยหรือผิดเคืองเกินไป และเรื่องปากทางแห่งความเลื่อมใสศรัทธา 4 ประการ คือ เป็นนักร้องเพลง นักร้องสุรา นักร้องการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร ฝ่ายดี คือปากทางแห่งความเจริญตรงกันข้าม เรื่องธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์อนาคต 4 ประการ คือ ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ การบริจาค มีปัญญา การพัฒนาชีวิตต้องอาศัยความรอบคอบในการพิจารณาไตร่ตรองให้ดี พระพุทธเจ้าพระองค์ตรัสบอกทางให้เท่านั้น การปฏิบัติขึ้นอยู่กับตัวของผู้นั้นเอง ดังนั้นหลักการทางพุทธศาสนาจึงเป็นหลักการที่เสริมสร้างการพัฒนาตนเองหรือสังคมที่อยู่ให้ดีขึ้น อย่างหลักการอันดับแรกคือ หลักศรัทธา เชื่อมมั่นในความดี จัดได้ว่าเป็น สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นที่ชอบ เป็นความเห็นที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาในทางที่เจริญ เชื่อในความประเสริฐดี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ต้องได้รับผลกรรมนั้นแน่นอนไม่มีทางหนีพ้น เชื่อในเรื่องแบ่งปันสังคมจะมีความน่าอยู่ขึ้น ต้องมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน เชื่อในปัญญา พระพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญาผสมผสานไปกับความเชื่อในการดำเนินชีวิต จริงอยู่ที่ว่าชีวิตออกแบบไม่ได้ ไม่มีอะไรที่สมบูรณ์แบบ แต่ป้อมปรางหรือป้องกันไม่ได้เกิดเหตุการณ์ได้ ถ้ามีสติสัมปชัญญะ คือ ธรรมที่อุปการะมากต่อผู้น้อมนำไปปฏิบัติ ระลึกรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา ความไม่เผอเรอ การรู้จักควบคุมใจไว้กับกิจหรือกมฺจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง สตินี้สามารถเชื่อมกับหลักธรรมหลายประการอย่างที่พระ(พรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2543 : 66) โยนิโสมนสิการ (การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้ง หลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิด เปรียบเทียบและโดยอุบายวิธี ให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อยู่ที่ยอ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมากอนเปนบุพนิมิต ฉันท ความถึงพรอมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เปนตัวนำเปนบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของ อารยอัชฎางคิกมรรค แก่ภิกษุ ฉันท นั้น” “เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแมสักร้อยอย่างเดียวยที่มีประโยชน์มาก สำหรับภิกษุผู้เปนเสขะเหมือน โยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และยอมยังกุศลให้เกิดขึ้น” “เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แมสักร้อยหนึ่ง ซึ่งเปนเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ เจริญยิ่งขึ้นเหมือนโยนิโสมนสิการเลย” “เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แมสักร้อยหนึ่ง ซึ่งจะเปนเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย” “โยนิโสมนสิการ ย่อมเปนไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรายแห่ง สัทธรรม” ฯลฯ ธรรมข้ออื่น ที่ได้รับยกย่องคล้ายกับโยนิโสมนสิการนี้ ในบางแง่ ได้แก่ อธิปไตย (ความไม่ประมาท - earnestness; diligence), วิริยารมมะ (การปรารถนาความเพียร, ทำความเพียรมุ่งมั่น - instigation of energy; energetic effort), อธิปัตตยา (ความมักน้อย, ไม่เห็นแก่ตัว - fewness of wishes; paucity of selfish desire), สันตุนฺธิ (ความสันโดษ - contentment), สัมปชัญญะ (ความรู้ตัว, สำนึกตระหนักชัด ด้วยปัญญา - awareness; full comprehension); กุสลธัมมานุโยค (การหมั่นประกอบกุศลธรรม -

pursuit of wholesome states; devotion to good things); สีสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่งศีล - possession of virtue); ฉันทสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่งฉันทะ - possession of will), อัตตสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่ง ตนคือมีจิตใจซึ่งพัฒนาเต็มที่แล้ว - self-realization, self-actualization), ทิฏฐิสัมปทา (ความถึงพร้อม แห่งทิฏฐิ - possession of right view), และ อัปมาทสัมปทา (ความถึงพร้อม แห่งอัปมาทะ - possession of earnestness)

จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านลบเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่กว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการสั่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตก สลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกลืมเลือนและเริ่ม สูญหายไป (มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง)

สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนด ชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่ เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.)

พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานมานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่ เพียงอย่างเดียวอาจจะเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น (มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์].) ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินก่อนเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

ทรงเตือนเรื่องพอยู่ออกิน ตั้งแต่ปี 2517 คือ เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว แต่ทิศทางการพัฒนามิได้เปลี่ยนแปลง “...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอยู่ออกิน พอยู่ออกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอยู่ออกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอยู่ออกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอยู่ออกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย.” (4 ธันวาคม 2541) เศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์และความ เปลี่ยนแปลงต่างๆ (มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.)

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 3) ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง “...เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาของเศรษฐกิจ การที่ต้องใช้รถไถต้องไปซื้อเราต้องใช้ต้องหาเงินมาสำหรับซื้อน้ำมันสำหรับรถไถ เวลารถไถเก่าเราต้องยังซ่อมแซม แต่เวลาใช้นั้นเราก็ต้องป้อนน้ำมันให้เป็นอาหาร เสร็จแล้วมันคายคว้น คว้นเราสูดเข้าไปแล้วก็ปวดหัว ส่วนควายเวลาเราใช้เราก็ต้องป้อนอาหาร ต้องให้หญ้าให้อาหารมันกิน แต่ว่ามันคายออกมา ที่มันคายออกมาก็เป็นปุ๋ย แล้วก็ใช้ได้สำหรับให้ที่ดินของเราไม่เสีย...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 23 ธันวาคม 2542 “ฉันทุติเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกัน เลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขา ไม่ใช่ซื้อทีวีดูเขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสุทไ้ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ่ อันนี้ก็เกินไป...” เศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่าง ๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้ แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ 1) ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัดไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” 2) ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่างๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน 3) ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้โดยไม่ต้องร่อนในร่องค่า ใช้จ่ายต่างๆ 4) ในกรณีที่เกิดอุทกภัย เกษตรกรสามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากนัก ซึ่งเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย (มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.)

2. เพื่อศึกษาหลักการแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธ หลักธรรมอันเป็นวิธีการแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธศาสตร์ หลักครอบครัวอันเข้มแข็งตามแนวพุทธ หลักการสังคมเข้มแข็งตามแนวพุทธ หลักธรรมอันเป็นวิธีการแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธศาสตร์เป็นฐานในการดำเนินชีวิต เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่สังคมความสงบ มีพระสูตรหนึ่งที่นำเสนอเกี่ยวกับการทำหน้าที่ควบคุมตนเองให้ดี เพราะทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ตนเอง คือ สิ่งกาลกสูตร เป็นพระสูตรหนึ่งในพระสูตรตันตปิฎกหมวดที่ขนิทาย ปาฐกวรรค ว่าด้วยทศ 6 คือบุคคล 6 ประเภทที่มีความสัมพันธ์ต่อบุคคลๆ หนึ่ง และวิธีการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้น ว่าด้วยมิตรแท้และมิตรเทียม และยังมีว่าด้วยกรรมกิเลส 4 อบายมุข 6 และการไม่ทำความชั่วโดยฐานะ 4 รวมทั้งหมด 14 ประการ โดยผู้ที่ปราศจากความชั่ว 14 ประการ ถือเป็นผู้ปกปิดทศ 6 ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อชยชนะในโลกทั้งสอง คือโลกนี้และโลกหน้า เมื่อตายไปก็จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (สุชีพ ปุณฺณานุกาภ, 2555 : 197)

พระโคตมพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนี้ ณ พระนครราชคฤห์ คราวที่ทรงประทับ ณ วัดเวฬุวันมหาวิหาร ในวันหนึ่ง "เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้วทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ ได้ทอดพระเนตรเห็นสิ่งกาลกคฤหบดีบุตร ซึ่งลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุง

ชคฤทธิ์ มีผ้าซุ่ม มีผมเปียกประคองอัญชลี นอบน้อมทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน" พระผู้เป็นเจ้าจึงทรงถามว่า สิ่งกาลกคฤหบดีบุตรกำลังทำอะไร สิ่งกาลกคฤหบดีบุตรตอบว่ากำลังไหว้ทิศทั้ง 6 คามคำสั่งเสียของบิดา จากนั้นทรงแสดงธรรมเป็นลำดับโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อธรรมต่างๆ ที่ทรงตรัสมา คือ กรรมกิเลส 4 คือ การกระทำที่เศร้าหมอง มี 4 อย่าง ที่อริยสาวกละได้ คือ 1. ฆ่าสัตว์ 2. ลักทรัพย์ 3. ประพฤติผิดในกาม 4. พุศุดบ ไม่ทำความชั่วโดยฐานะ 4 คือ อริยสาวกไม่ทำกรรมชั่วโดยฐานะ 4 คือ ความลำเอียง เพราะรัก, เพราะชัง, เพราะหลง, เพราะกลัว ทำกรรมชั่ว อบายมุข 6 คือ อริยสาวกไม่เสพปากทางแห่งความเสื่อมทรัพย์ 6 อย่าง คือ 1. เป็นนักร้องสุรา 2. เทียวกลางคืน 3. เทียวการเล่น 4. เล่นการพนัน 5. คบคนชั่วเป็นมิตร 6. เกียจคร้าน . ครั้นแล้วทรงแสดงโทษของอบายมุขแต่ละข้อ ข้อละ 6 อย่าง มิตรเทียม 4 ประเภท คือ 1. มิตรปกอลอก 2. มิตรดีแต่พูด 3. มิตรหัวประจบ 4. มิตรชวนในทางเสียหาย พร้อมทั้งแสดงลักษณะของมิตรเทียมทั้งสี่ประเภทนั้น ประเภทละ 4 ประการ มิตรแท้ 4 ประเภท คือ 1. มิตรมีอุปการะ 2. มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข 3. มิตรแนะนำประโยชน์ 4. มิตรอนุเคราะห์ (อนุกัมปะกะ) พร้อมทั้งแสดงลักษณะของมิตรแท้ทั้งสี่ประเภทนั้น ประเภทละ 4 ประการ ทิศ 6 คือ บุคคล 6 ประเภท ตามนิยามของอริยสาวก คือ 1. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่มารดาบิดา 2. ทิศเบื้องขวา ได้แก่อาจารย์ 3. ทิศเบื้องหลัง ได้แก่บุตรภรรยา 4. ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่มิตรอำมาตย์ 5. ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ทาส กรรมกร 6. ทิศเบื้องบน ได้แก่สมณพราหมณ์

เมื่อสิ่งกาลกคฤหบดีบุตรได้สดับพระธรรมเทศนาก็มีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องทิศทั้ง 6 และการไม่กระทำความชั่ว บังเกิดเลื่อมใสพระธรรมเทศนา แสดงตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต อีกทั้งยัง "เฉลิมทรัพย์ 40 โกลี ไว้ในพระพุทธรูปศาสนามกระทำกรรมอันเป็นบุญ ได้เป็นผู้มีสวรรค์เป็นที่ไปเบื้องหน้า" (สุชีป ปุณฺณานุภาพ, 2555 : 197-198) ดังนั้นหลักธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตกผลึกกลายเป็นองค์ความรู้ นำไปสู่การปฏิบัติ ตรงกับหลักธรรม สปัริสธรรม 7 คือ 1) (ความพอประมาณ) มัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักประมาณ อตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักตน 2) (ความมีเหตุผล) อัมมัญญูตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อตถัญญูตา เป็นผู้รู้จักผล 3) (การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว) กาลัญญูตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสัญญูตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ชุมชน บุคคลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปรัญญูตา เป็นผู้รู้จักบุคคล (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 : 242-243)

กล่าวได้ว่า คำว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" หมายถึง เศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ เน้นการผลิตและการบริโภคแบบพออยู่พอกินเป็นหลัก ซึ่งไม่ได้เน้นกำไรสุทธิหรือความร่ำรวยเป็นเป้าหมายสูงสุด ถ้าได้กำไรจากผลิต ก็เป็นผลพลอยได้จากผลผลิต เป็นระบบเศรษฐกิจที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงดำริขึ้น เพื่อแสวงหาทางออกจากวิกฤตเศรษฐกิจให้กับสังคมไทยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ "การพึ่งตนเองได้" อย่างที่แนวคิดของประเวศ (วะสี, 2541 : 14-16) ลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้กระบวนการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะการรวมตัวกันนี้อาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันก็ได้แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กรและมีความเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างแนวใหม่ที่มีสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ ในแนวตั้งด้วยสมานฉันท์แล้วกันจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น การแข่งขันต้องมีศีลธรรมกำกับด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวาย อย่างที่แนวคิดของพระไพศาล วิสาโล (2549) ได้กล่าวถึงวิกฤตทางศีลธรรม ไวในหนังสือเรื่อง “ฝ่าฟัน วิกฤตศีลธรรม ด้วยวัยทัศน์ใหม่” สรุปว่า สังคมไทยขณะนี้กำลังเผชิญ กับวิกฤตการณ์และปัญหาทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา

สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรากเหง้ามาจากวิกฤตศีลธรรม ซึ่งโยงไปถึงทัศนคติต่อชีวิต สังคม และธรรมชาติ ที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากหลักธรรม วิกฤตศีลธรรม จะได้รับความสนใจน้อยที่สุดจากรัฐบาลและชนชั้นนำ ส่วนใหญ่เชื่อว่าวิกฤตการณ์เหล่านี้แก้ไขด้วยเทคโนโลยีเงินทุน กฎหมาย และอำนาจ แต่ก็เห็นได้ว่าปัจจัยหรือวิธีการเหล่านั้นแก้ปัญหาเพียงชั่วคราว หรือก่อให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ตามมา トラบใดที่ยังไม่ได้รับความสนใจ ยากที่สังคมไทยจะพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นสังคมไทยจำเป็นต้องมีการฟื้นฟูศีลธรรมโดยเรงดวน จะต้องไม่มองว่าวิกฤตศีลธรรมเป็นปัญหาระดับบุคคลเท่านั้น แต่เชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคมในระบบทุนนิยมและอำนาจนิยม ที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบัน และจะต้องทบทวนกระบวนการสร้างศีลธรรมกันใหม่ แทนที่จะเน้นการเทศน์ การสอน ควรให้ความสำคัญ กับกระบวนการเรียนรู้ใหม่มากขึ้น ควบคู่ไปกับการทบทวนศีลธรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับคนยุคปัจจุบัน ดังนั้น วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงคือการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อความสงบสุขของผู้คนในสังคม ประชาชนมีกินมีใช้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ ที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งสอดคล้องกับ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สรุปได้หลายประการ ดังนี้ 1) หลักธรรมการพึ่งพาตนเอง (อตตา หิ อตต โน นาโถ) 2) หลักธรรมความรู้จักพอประมาณ (อตตญญตา) 3) หลักธรรมเรื่องราวความสันโดษ (สนตุญญี ปรมม ธน) 4) หลักธรรมความเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต (มมมญญตา อตตญญตา) 5) หลักธรรมเรื่องทางสายกลาง หรือ ความพอดี (มชฌิมปฏิปทา) 6) หลักธรรมเรื่องความไม่โลภมาก (อโลภ)

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นหลักเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธ ที่มุ่งให้มนุษย์จำกัดความอยาก พระพุทธศาสนาเห็นว่าความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีขีดจำกัด แต่ทรัพยากรมีจำกัด ดังนั้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องหันมาแก้ไขที่ตนเองก่อน จำกัดความอยาก ความต้องการ ให้รู้จักพอดี

สรุป

ดังนั้นสรุปได้ว่า 1) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

2) หลักธรรมอันเป็นวิธีการแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธศาสตร์ ใช้หลักหลักธรรมสัปบุริธรรม 7 มีความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตกผลึกกลายเป็นองค์ความรู้ นำไปสู่การปฏิบัติ คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (ความพอประมาณ) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ อตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน (ความมีเหตุผล) อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล (การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ชุมชน บุคคลัญญตา หรือ บุคคลโปรปัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

ดังนั้น คำว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" หมายถึง "การพึ่งตนเองได้" เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้คนในชุมชนพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพอเพียง ไปจนถึงขั้นการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน แปรงทรัพย์สินให้เป็นทุน สร้างอาชีพและเสริมทักษะทางวิชาการที่หลากหลาย พัฒนาจุดแข็ง

เสริมจุดอ่อนให้แข็งและเกิดการพัฒนา ให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ด้วยการยึดหลักแห่งความถูกต้องดีงามมีความ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บรรณานุกรม

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 -2579**. กรุงเทพฯ :
พริกหวานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 12**. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.
2561-2580)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). **จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์]**. แหล่งที่มา.
[https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-
economy.html](https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html)
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2555). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร**. กรุงเทพฯ : กรมการ
ศาสนากระทรวงวัฒนธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่
9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2549). **ฝ่าฟันวิกฤตศีลธรรมด้วยทัศนะใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ทางหุ่นส่วนสามลดา.
- ประเวศ วะสี. (2541). **บนเส้นทางใหม่ การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม**. กรุงเทพฯ : หมอ
ชาวบ้าน.